

Tegner af tiden

Til Celine

– som har forstået tegnekunsten,
endnu før hun kunne tale

Louise C. Larsen

Tegner af tiden

Lethed og nærvær i
Valdemar Andersens streg

Syddansk Universitetsforlag 2021

© Louise C. Larsen og Syddansk Universitetsforlag 2021
University of Southern Denmark Studies in Art History, vol. 12
Omslagsfoto: "Københavnsk Morgen", *Klods-Hans*, No. 51, 16. september 1910
Fotos (hvor intet andet er anført): Niels C.B. Larsen
Sats og omslag: Dorthe Møller, Unisats ApS
Korrektur: Ulla Dietl
Tryk: Specialtrykkeriet Arco
ISBN: 978-87-408-3263-1

Bogen er udgivet med støtte fra:
Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse
Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond

POLITIKEN-FONDEN

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden
mangfoldiggørelse af denne bog er kun
tilladt med forlagets tilladelse eller ifølge
overenskomst med Copydan.

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
DK-5230 Odense M
www.universitypress.dk

Hvorfor og tak

Valdemar Andersen tegnede sin samtid, ligesom han skabte værker, der formede hans samtid.

Han tegnede sine samtidige med ind, så det moderne livs tumult lige efter 1900 blev oplevet at være et sted, de hørte til. Han tegnede frigjorte kvinder på cykel og menneskemængder vævet sammen til et *event* i blødt rundede linjer, prikker og striber.

Hans linjer var åbne og flydende. Virvaret var aldrig overfyldt, men let og luftigt. Det var hver gang en inviterende situation, han videreførte i sine monumentaldekorationer, hvor hans samtidige kunne træde ind og tage fysisk del, om de så skulle for en dommer eller spille billard.

Det første afsæt til denne bog var to store mapper, der oprindeligt havde indeholdt tryk af Dürer og nu rummede 1500 skitser, lærreder, prøvetryk og avisudklip fra hele Valdemar Andersens karriere. Mapperne var dukket op i 2004 hos Valdemar Andersens søn, i tegneren Ib Andersens atelier i Fredensborg, der på det tidspunkt stadig var ejet af Ib Andersens søn, Povl Valdemar Andersen, og hustru, Bodil Elisabeth Rasmussen. Jeg blev derfor tilkaldt for at lade indholdet tilgå samlingen af bladtegninger på Kort- og Billedsamlingen i Det Kgl. Bibliotek.

Snart havde Povl, Bodil og jeg fået det hele spredt ud over gulvet. Det måtte blive en bog, og det kunne hurtigt konstateres, at der aldrig var skrevet en bog om Valdemar Andersen.

Det blev en lang rejse, for undervejs måtte jeg træde ud af verden i 11 år som pårørende i døgndrift, da mine forældre blev ramt af cancer og ALS.

”Alting vokser, mens vi er væk fra det”, sagde dr.phil. Mirjam Gelfer-Jørgensen til mig, og den lange rejse blev rig på mennesker og stadig flere fund. Som forfatteren Niels Birger Wamberg udbrød, da Johannes V. Jensen-portrættet blev opsporet: Det er som at falde over guldhornene igen!

Først som sidst er denne bog skrevet i dialog og kunne aldrig været blevet til uden alle jer:

Bodil og Povl, hvor har I været enestående generøse og engagerede! Simon Bang, du har ikke mindre generøst været med, fra mapperne blev fundet, og gjort det umulige muligt. Mirjam Gelfer-Jørgensen har dertil fra første færd har været min kunstfaglige inspirator, og Niels Birger Wamberg var anspereren, der satte det hele i relief.

Når vi i dag kan tage en tegning af Valdemar Andersen i hånden, skyldes det arkitekt Peter Læssøe Stephensen og hans utrættelige indsats for at redde originalmateriale fra containere eller spotte det på bagsædet af biler på vej til forbrændingen. Som søn af redaktør Hakon Stephensen var han et barn af bladtegningen og sørgede, med fornemmelse og indsigt, for at fordele værkerne, hvor de hører til og bliver bevaret. Det er hans fortjeneste, at Valdemar Andersen er at finde i alle museumstyper herhjemme.

Børn og børnebørn af Valdemar Andersens medarbejdere – maler-mestre, arkitekter og kunstnere, som han arbejdede sammen med ofte livet igennem – samt alle jer, ikke mindre engagerede og indsigtsfulde specialister, ejere og samlere af hver jeres gren af hans produktion – har været en uundværlig kilde. I dyb taknemmelighed:

Søren og Lene Tordrup, Jonna og Søren Kjær Nielsen, Birgitte og Erling Dessau, Anja Lollesgaard, Tina Linn Austad og Lars Grunth, Henrik Andreasen, Ingeborg og Søren Cock-Clausen, Per Arnoldi, Gy Hentze, Birte og Peter Brandt, Mikael Wivel, Søren Vinterberg, Niels Læssøe Stephensen, Tine Nielsen, Margrete Jacobsen, Sebastian Opffer, Steen Nottelmann, Gudrun Bierregaard, Marianne Christophersen, Kim Dirckinck-Holmfeld, Peter Hartmann, Lars Dybdahl, Nikolaj Pors, Ole Carit Andersen, Lise Woller-Nielsen, Niels Peter Stilling, Nanna Jensen, Britta Skriver og Anne Bro-Jørgensen.

Gertude Packness og Aage Pedersen henholdsvis voksede op med og arbejdede for Valdemar Andersen, og deres omfattende førstehåndsindsigt har været en gave. Med til gaven hører Ulla Hess, Jacob Hess og sognepræst Annie Kyed Jensen.

En særlig tak for opklaring og medvirken til dommer Ingrid Drengsgaard, Kristoffer Jensen, Danmarks Industrimuseum, konservator Line Bregnhøi, Anna von Lowzow, Hans F. Aagaard, Jytte Glamsø og Københavns Politigård, professor Peter Skinhøj, søster Merete Pelle Poulsen og Den Danske Diakonissestiftelse, Morsø Lokalhistoriske Arkiv / Museum Mors, Birgitta Sloth Christiansen og Kriminalforsorgen i Frihed Aalborg, Finn Christensen og Mylund Kirke, Per Sørensen og piaper.dk, konservator Mette Marie Aaes Madsen, Aalborg Stadsarkiv, Musikmuseet, Ida Poulsen og Teatermuseet, Arne Jacobsen, Niels Gustav Bardenfleth og Scandinavian Tobacco samt Malmö Museer.

Håndskriftsamlingen i Det Kgl. Bibliotek var mit egentlige studiested i sin tid, og det var som at være hjemme igen, når Kort- og Billedsamlingen sammesteds lod mig fylde den halve læsesal med tegninger og fandt genveje til materiale, der kun nødigt lod sig opspore. Også Designmuseum Danmark og deres vidunderlige bibliotek bragte indsigt og var stedet, hvor bogens første kapitler er skrevet, mens mit eget lokalbibliotek, Frederiksberg Hovedbibliotek, utrætteligt stillede op og fandt frem.

Virkeliggørelsen af bogen havde ikke været mulig uden generøs fondsstøtte. En varm tak herfor til Politiken-Fonden, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond, Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond.

Syddansk Universitetsforlag og redaktør Michael Dam Petersen tog imod Valdemar Andersen, samme dag de fik manuskriptet. Det var meget stort. Medlæsende korrektør på bogen er tegneren og journalisten Ulla Dietl, som ikke lader en halv forklaring gå igennem.

Min helt personlige tak går til min fotograferende næsten-tvilling, Niels C.B. Larsen, som lyttede sig ind til grundtonen i hver eneste udsmykning. Det var magisk at opleve og følte hver gang som en dialog Niels og Valdemar Andersen imellem.

I min studietid fik jeg tilkastet et hånefuldt: Vil du virkelig så lidt? Bemærkningen faldt, da jeg sagde, at jeg ønskede at vække nysgerrigheden. Men vi er tjenere i kunstens ærinde; vi skal gøre vores til at muliggøre mødet med kunsten. I Valdemar Andersens tilfælde er hans arbejder så spredt over kunstens og kulturens institutioner og private vægge, at han ikke bliver set, som han fortjener. Hvis nogen genkender hans streg på baggrund af denne bog, vil det være min største glæde.

Louise C. Larsen, Frederiksberg, oktober 2020

Indholdsfortegnelse

Introduktion: Kunstneren Valdemar Andersen	11
At skabe sig et publikum	23
Primater og primater imellem på Frederiksberg	47
Det ikke-motiviske motiv: Kvinden og barnet	61
Forfatter på plakaten	85
Kampåret 1907	95
"Vi yngre" blev født i "urette tid"	109
Tegneren, der kunne alt: Landsudstillingen i Aarhus 1909	119
Vægge til nydelse	147
Det samlende blik: Den Frie 1912	171
Det moderne samfund indretter sig	185
Profan kirkekunstner	217
Magasinet	241
Valdemar Andersen i korte biografiske træk	263
Plakater	268
Bogarbejder	285
Udsmykningsopgaver	301
Noter	323
Anvendt litteratur	338
Navneregister	347